

אין קידוש אַלץ במקום סעודה, שנאמר (ישעיה נח, יג) 'וקראת לשבת עונג', ודרשו, במקום שאתה קורא לשבת, כלומר מקדש, שם תענג את השבת בסעודה (רשב"ם בפ' ראשון; תוס' ד"ה אף. וראה אגרות משה או"ח ד סג, ב, שלטעם זה הוא דין בסעודה שתהיה במקום הקידוש). ועוד יש לפרש, שכיון שנקבע הקידוש על היין, מסתבר שנקבע על היין שבתוך הסעודה, שהוא חשוב (רשב"ם בפ' שני. וראה אגרות משה שם, שלטעם זה הוא דין בקידוש שיהיה במקום סעודה). ודין זה הוא מדרבנן (רא"ש י, ה, בשם רבינו יונה; שו"ת הרשב"א א, שכג), ויש סוברים שהוא מדאורייתא (תוס' חכמי אנגליה בדעת הרשב"ם בפ' שני הנ"ל, שלכן אין ללמוד מפסוק בנביא. וראה ביאורנו לעיל ד"ה לאפוקי).

ונחית מאינרא לארץא והדר מקדש, כלומר, אף שקידש למעלה, אם היה יורד לאכול את הסעודה למטה היה חוזר ומקדש, שאף שהוא בית אחד, אינו נחשב קידוש במקום סעודה וצריך לחזור ולקדש (תוס' ר"ד; המכתב; שפת אמת בפ' ראשון. ראה בדבריהם לביאור הענין מדוע קידש תחילה למעלה).

ויש שפירשו, ש'הדר מקדש' אין פירושו שהיה חוזר ומקדש, אלא שהיה יורד תחילה למטה ורק לאחר מכן מקדש, ואף שהיה לו יין בעליית הגג, לא היה מקדש שם, כיון שדעתו היתה לאכול למטה. ואף לסוברים [דעת התוס' והרא"ש (הובאה לעיל ד"ה ושמאל)] שכשמקדש על מנת לאכול במקום אחר באותו בית נחשב קידוש במקום סעודה, מכל מקום לכתחילה יש לקדש במקום הסעודה ממש (ע"פ צ"ח ושפת אמת). ויש שפירשו, שאכן היה יורד ומקדש למטה, משום שגם אם מקדש על מנת כן, אינו נחשב קידוש במקום סעודה [כדעת רבינו דוד והר"ן (הובאה לעיל שם)] (יד דוד; הגהות רא"מ הורוויץ).

ודוקא מחדד לחדד או מעליית הגג לבית אינו נחשב קידוש במקום סעודה [וזוהי כוונת הגמ' לפי גירסתנו 'אבל ממקום למקום בחד ביתא לא'], אבל באותו חדר נחשב קידוש במקום סעודה, אפילו אם מקדש בפינה זו ואוכל בפינה אחרת, ואפילו אם החדר גדול (תוס' ד"ה אבל; רא"ש י, ה. והיינו שבאופן זה, גם אם לא היתה דעתו לכך אינו חוזר ומקדש, או שבאופן זה אפילו לכתחילה יכול לשנות את מקומו). ויש אומרים שאף אם שינה את מקומו מפינה לפינה באותו חדר, אינו נחשב קידוש במקום סעודה [לפי גירסתם בגמ' 'אבל מפינה לפינה לא'] (ר"ן בדעת הרי"ף, וראה ביאורנו להלן ע"ב ד"ה לא שנו). ויש סוברים, שאם רואה את המקום שקידש בו, נחשב קידוש במקום סעודה אפילו אם מקדש במקום אחד ואוכל במקום אחר, שנחשב הכל כמקום אחד (מגיד משנה שבת כח, ט, בשם הגאונים; טור או"ח רעג, בשם רב שר שלום; ר"ן, בשם יש אומרים).

■ **להלכה**, אין קידוש אלא במקום סעודה [כשמאל], ואם שינה מבית לבית צריך לחזור ולקדש, ואפילו אם קידש על מנת כן (ש"ע או"ח רעג, א). ומחדד לחדד באותו בית, נחשב שינוי מקום (משנ"ב שם ד), אבל אם קידש על מנת כן, אינו נחשב שינוי מקום [כדעת תוס' והרא"ש] (ש"ע שם בשם י"א, וכן הכריע הרמ"א), ומכל מקום אין לעשות כן לכתחילה (ביאה"ל שם ד"ה וכן). מפינה לפינה באותו חדר אינו נחשב שינוי מקום (ש"ע שם), אך לכתחילה אין לשנות [ואם קידש על מנת כן, מותר אף לכתחילה] (משנ"ב שם ג). ויש אומרים שכל שרואה את מקומו הראשון, אינו נחשב שינוי מקום, ואפילו מבית לבית [כדעת הגאונים] (ש"ע שם, אבל ראה משנ"ב שם ג, שאין לסמוך על זה אלא בדיעבד בשעת הדחק שאינו יכול לאכול במקום שקידש בו. וראה שעה"צ שם, ח).

כדי להוציא בננו ובני ביתו, ואף שכבר יצא ידי חובת קידוש בבית הכנסת, יכול להוציאם ידי חובה, כמבואר בגמ' בר"ה (כט, א) שבכל הברכות חוץ מברכות הנהנין אף על פי שיצא, מוציא. ויכול להוציאם גם בברכת 'בורא פרי הגפן', אף שהיא 'ברכת הנהנין', כיון שנחשבת חלק מהקידוש (רא"ש י, ה). ■ וכן נפסק להלכה (ש"ע או"ח רעג, ד).

ושמואל למה לי לקדושי בבי כנישתא - ואין לומר שכיון שקידשו על דעת לאכול בביתם, יצאו ידי חובה בקידוש שקידשו בבית הכנסת - וכמבואר בירושלמי (ברכות ו, ו) ששמואל מודה שאפשר לקדש על דעת לאכול במקום אחר - משום שדוקא אם קידש על דעת לאכול במקום אחר באותו בית [כגון שקידש בעליה על דעת לאכול בבית] נחשב קידוש במקום סעודה, אבל אם קידש על דעת לאכול בבית אחר, אינו נחשב קידוש במקום סעודה (תוס' לעיל ק, ב ד"ה ידי קידוש; רא"ש י, ה, וראה ביאורנו להלן ד"ה ונחית). ויש סוברים שאין לחלק בזה, ולדעת הירושלמי גם אם קידש על דעת לאכול בבית אחר נחשב קידוש במקום סעודה, אלא שהגמ' שלנו חולקת על כך, וסוברת שאם קידש על דעת לאכול במקום אחר, אפילו באותו בית, אינו נחשב קידוש במקום סעודה (רבינו דוד; ר"ן. וראה שם, שאפילו מפינה לפינה באותו חדר דינו כמבית לבית).

לאפוקי אורחים ידי חובתן - ואם אין שם אורחים, לא יקדש, שכיון שאינו במקום סעודתו, לא יצא בו ידי חובה, וברכתו ברכה לבטלה (תוס' לעיל ק, ב ד"ה ידי קידוש). וכן משמע מלשון הגמ' 'אין קידוש אלא במקום סעודה', שקידוש שלא במקום סעודה אינו נחשב קידוש כלל, ואף מדאורייתא לא יצא בו ידי חובה (רא"ש י, ה), שדין קידוש במקום סעודה הוא מדאורייתא (הגהות רעק"א על הש"ע או"ח רעג, ב; ישועות יעקב או"ח שם ז, א) או שאף אם הוא מדרבנן, חכמים תיקנו שאם לא קידש במקום סעודה לא יצא ידי קידוש גם מדאורייתא (פמ"ג שם רסט משב"ז א. וראה ביאורנו להלן ד"ה אין). ויש שסובר, שאם קידש שלא במקום סעודה, ברכתו אינה ברכה לבטלה, שדין קידוש במקום סעודה הוא רק מדרבנן, ומדאורייתא יוצא ידי חובה גם כשמקדש שלא במקום סעודה (רא"ש שם, בשם רבינו יונה), ולשיטתו, גם אם אין שם אורחים, יקדש בבית הכנסת, כדי להוציא את אותם שאינם יודעים לקדש, ידי קידוש דאורייתא (שם).

ויש שכתבו, שנהגו לקדש בבית הכנסת אף שאין בו אורחים, שכיון שתיקנו לקדש בבית הכנסת מפני האורחים, גם אם בטל הטעם לא בטלה התקנה (שו"ת הרמב"ם [מכן י"ם] סד; שו"ת הרשב"א א, לז; ר"ן; מאירי לעיל ק, ב. וראה קהלות יעקב ברכות כט).

■ **להלכה**, יש מקומות שנהגו לקדש בבית הכנסת אף אם אין אורחים שאוכלים בו, שהתקנה לקדש לאורחים לא בטלה [כדעת הרמב"ם והרשב"א]. ויותר טוב לנהוג שלא לקדש בבית הכנסת [כדעת תוס' והרא"ש] (ש"ע או"ח רסט, א. וראה שם פרטים נוספים).

דאכלו ושתו ונגו בבי כנישתא - והיינו בחדרים הסמוכים לבית הכנסת, אבל בבית הכנסת עצמו אסור לאכול ולשתות או לישון (תוס' ד"ה דאכלו). ויש שפירשו, שרק לבני העיר אסור לאכול ולשתות בבית הכנסת, אבל לאורחים מותר, שעל דעת כן בנו אותו (תוס' ר"ד; ר"ן. וכע"ז ברמב"ן מגילה כו, ב).